

pod varno, lastno streho. Mnogotero noč so ga te materialne skrbi oplenile spanja, vrhutega pa so se še razljučene strasti sovražstva in škodoželjnosti zaganjale od vseh strani v naše podjetje, hoteč ga uničiti, ko se je ravno pospelo na pot napredka in razvoja. Bilo je treba železne vztrajnosti, da ni vse podjetje zletelo pod cesto, ampak da se je dvigalo in jačilo ter pridobivalo na ugledu in imenu vzlic najzlobnejšim navalom. Iz teh hudih in nevarnih časov je Jelenčeva energična roka provalila našo tiskarno do trdnega temelja moderno urejenega zavoda, ki ga v bodočnosti čakajo še lepi časi. Ako bi nam Jelenc ne dal nič drugega, z našo tiskarno nam je dal toliko, da mu ne moremo biti nikoli dovolj hvaležni! Ta naša hvaležnost mu bodi plačilo za vse bridkosti in težave, ki jih je radovoljno in potrpežljivo prenašal v našo skupno korist!

Na prigovarjanje ožjih prijateljev in somišljenikov je l. 1901. kandidiral v državni zbor, v V. kuriji, hoteč posvetiti v dunajskem parlamentu vse svoje moči in zmožnosti blaginji svojega naroda in slovenskega učiteljstva. Proti nasprotnemu kandidatu dr. Šušteršiču ni zmagal, vendar je združil na svojo osebo 12.000 naprednih glasov. Ko je bila leta 1907. po dolgem času zopet sklicana deželna učiteljska konferenca v Mestni dom v Ljubljani, so delegati poverili Jelencu nalogo, naj v njih imenu utemelji sklep, da se toliko časa ne morejo udeleževati razprav, dokler kranjskemu učiteljstvu temeljito ne regulirajo plač. To nalogo je izvršil Jelenc v sijajnem govoru, ki je splošno učinkoval. L. 1912. je prijavil svojo kandidaturu za deželni zbor kranjski, toda zahrbtnje spletke so mu onemogočile vstop v ta parlament. Jelenc je bil vodnik ali član mnogoterim deputacijam, ki so bile v Ljubljani in na Dunaju tolmačice učiteljskih teženj, želi, potreb in zahtev. In kjer je bilo treba reprezentirati naše učiteljstvo, tam je stal zopet Jelenc na svojem mestu. Dostikrat se zglašajo pri njem njegovi ožji rojaki iz rojstnega kraja ali Sentjurčani ali njegovi nekdanji učenci, proseč ga posredovanja in pomoči pri tej korporaciji ali na oni oblasti. Jelenc ne odreče nikomur nobene prošnje, ampak stori takoj, kolikor more.

Jelenčevo delo v šoli in zunaj šole je zgled in vzor šolskega in izvenšolskega dela naprednega slovenskega učitelja!

Našega Jelenca diči poštenost in močnatost, značaj in volja, ljubezen do stanu, šole in naroda. Vzlic prihajajoči starosti je vedno krepkega zdravja in veselega duha, v družbi je živahen in vesel, ob delu resen, samemu sebi strog in vztrajen. Njegov značaj je neoskrnjen, njegova zvestoba je nepodkupna — tak morabit naš vojskovodja in tak je naš Jelenc!

Iz teh gonilnih sil so zrasli vsi plodovi njegovega dela, saj more le zdravo drevo obroditi zdrav sad. Iz src vseh, ki svojega Jelenca poznamo in cenimo, se razlega danes vzklík ljubezni, spoštovanja in ponosa: Zvestoba za zvestobo! Krepko naprejš do novega jubileja, ko bodo Tebi, našemu stanu, našemu šolstvu in našemu narodu sijale milejše zvezde! Na zdar! —

po prodajalnih kot naše blago, nosi navadno znamko: »Mode in Germany«. Za časa vojne so prišle na trg takozvane »bolgarske bluze«, ki je bil čisto navaden židovski fabrikat, ter so ga trgovci prodajali nevednim kupovalcem kot »pristno bolgarsko ročno delo«. Vse izložbe so bile polne tega »pofelna« in trgovci so delali imenitne kupčije. Če bi pa bili pri bluzah listki: »Domači kranjski motivi«, bi bilo to sigurno »prekmečko«. Ali se res ne najde enega ženskega društva, da bi začelo gojiti in oživljati domače narodne ornamente in jih spravljati med narod? Narodni izdelki, ki bi prinašali lepe dobičke, so pri nas popolnoma neznan, in vendar bi jih lahko ravno v teh časih, ko se mudi pri nas tuji svet, spečali jako mnogo.

»Suha roba« en miniaturni, lončeni izdelki, lični, majhni okrašeni z navadnimi narodnimi ornamentami in imeni kraja, ženskimi in moškimi krstnimi imeni, bi kazala tujemu svetu na našo staro obrt. Vrčki v obliki starih kranjskih majolik bi našli tudi med našim ljudstvom mnogo kupovalcev. Lončene igravke, razni jelenci in konjički, ki žvižgajo, Gorjuške pipe, so unikum naše narodne industrije. Skofjeloški kruhek vidiš le še v muzeju,

Vojna.

VPOKLICI NAJMLAJŠIH LETNIKOV.

Pregledovanje najmlajših črnovojniških letnikov je končano. Kakor poročajo listi, bodo v ogrski polovici vpoklicani ti letniki dne 15. oktobra.

SEDMO VOJNO POSOJILLO.

Tekom meseca novembra pride v Avstriji v podpis novo vojno posojilo. Pogoji se utegnejo gibati v kviru dosedanjih vojnih posojil. Podpisovalo se bo istočasno v obeh državnih polovicah.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA RDEČI KRIŽ IN DRUGE VOJNOPOMOŽNE SVRHE.

Ljudska šola v Trebčah za Vojaški dom, 14:10 K; slovenska ljudska šola na Vrdeli, 20 K; šolsko vodstvo v Karšetah 11:80 K; šolsko vodstvo v Tribanu, 10 K; vodstvo dekliske šole v Pazinu, 10 K; vodstvo deške šole v Paziu, 10 K; šolsko vodstvo v Lovreču, 10 K; šolsko vodstvo v Poreču, 10 K; šolsko vodstvo v Viznjanu, 30:40 K; šolsko vodstvo v Novemgradu, 20 K; šolsko vodstvo v Motovunu, 10 K; šolsko vodstvo v Zminju, 10 K; šolsko vodstvo v Grožnjanu, 10:80 kron; šolsko vodstvo v Čunsku, 11 K; šolsko vodstvo v Nerezinu, 12 K; šolsko vodstvo v Sičolu, 2 K; šolsko vodstvo v Opatlju, 10 K; šolsko vodstvo v Lovranu, 10 K; šolsko vodstvo pri Sv. Jakobu-Nerezine, 54 K; šolsko vodstvo v Petrovju, 10 K; šolsko vodstvo v Pasjaku-Jelšanah, 12:20 K; šolsko vodstvo v Vertenlju, 10 K; šolsko vodstvo v Tinjanu, 20:13 K; šolsko vodstvo v Labinu, 25 K; šolsko vodstvo v Vrčinadi, 21:10 K; šolsko vodstvo v Poškolinu, 10 K; šolsko vodstvo v Baderni, 10 K; šolsko vodstvo v Opatiji, 20 K; šolsko vodstvo v Novivasi-Vertenlju, 10:20 K; šolsko vodstvo v Bujah, 20 K; šolsko vodstvo v Torah, 10 K; učiteljski zbor c. kr. učiteljskega v Ljubljani je daroval v častni spomin na umrlega člana Frana Grkmana v prid v vojni oslepelim vojakom domačih polkov, 51:05 K; šolsko vodstvo v Zarezu, 10 K; šolsko vodstvo pri Sv. Petru v Šumi, 10 K; skupaj 526:23 K.

Danes izkazanih 526:23 K
V zadnji številki izkazanih 282.944:73 K

Skupaj 283.470:96 K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v »Učit. Tovarišu«:
Za Rdeči križ itd. 283.470:96 K
III. vojno posojilo 278.848:69 K
IV. vojno posojilo 2.761.438:— K
V. vojno posojilo 10.298.807:— K
VI. vojno posojilo 346.450:— K
Srednje šole 66.394:48 K

Končna vsota ... 14.035.409:13 K

Septemberska imenovanja in še kaj.

Na svoji seji v mesecu septembru je c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko stalno namestil v Ljubljani osem učiteljic, in sicer pet na mestni osemrazredni dekliški ljudski šoli pri sv. Jakobu, tri pa na mest-

ni nemški osemrazredni dekliški šoli na Vrtači. Večina najvišje in najvažnejše šolske oblasti v deželi je pokazala zopet s tem imenovanjem, da se iz sedanjih velepomembnih razmer še ni prav nič naučila, oziroma da jih neče uvaževati in se ravnati po njih.

Veliko škodo so provzročili na gospodarske polju in v narodnem oziru strastni boji, ki so jih bojevale v polpreteklem času v Slovincih politične stranke. Kar je sezidala ena, je devala v nič in razdrila druga; v strankino korist so se opuščala dejanja in krepi koraki za splošno blaginjo. Ne narodna — strankina korist in nje razvoj je bil suprema lex. Dolga, žalostna vrsta neplodnih let, polna napadov in bojev med brati!

Zato se vsakdo veseli, ko vidi, da poskušajo in se trudijo merodajni krogi omiliti in oblažiti strasti v slovenskih političnih strankah in odstraniti vse, kar nas loči in razdružuje, zastaviti pa vse sile v dosego skupnih narodnih smotrov. V velikem vprašanju za ujedinjenje jugoslovanskih narodov smo vsi edini. Tu zastavimo vse moči, z vsemi silami podprimo našo neustrašeno jugoslovansko državnozbornsko delegacijo, da bodo imeli njih orjaški napori uspeh. Pa so še vprašanja, za katera uresničenje lahko stopamo vzporedno, le dobre volje je treba, pa ne iskati in provzročati razprtij in razdrh, kakor dela to večina našega deželnega šolskega sveta. Nerazumljivo nam je, da hodi v tem velikem času še vedno po odlozih potih nepoboljšljivega strankarstva.

Kakor smo omenili, je stalno namestil deželni šolski svet za Kranjsko na svoji septemberski seji osem učiteljic na ljubljanskih dekliških šolah. Imenoval je same zagrizene Slomškarike; ni se oziral ne na kvalifikacijo, ne na zmožnosti, ne na starost, še manj pa na terno-predlog c. kr. mestnega šolskega sveta ljubljanskega. Mi se čudimo potrpežljivosti te šolske korporacije. Odkar vodi ljubljansko ljudsko šolstvo nevesča roka nadzornika Lavtižarja, še ni bila ne ena učna moč imenovana za Ljubljano, ki jo je predlagal c. kr. mestni šolski svet, pa po zakonu utemeljena in pravomočna korporacija. Noben njegov sklep se ne uveljavi, vsak predlog namenoma zavrže. Nadzornik bi moral skrbeti za čast in veljavo c. kr. mestnega šolskega sveta, čegar član je sam, pa podira za njegovim hrbtom njegove sklepe in ukrepe in ga spravlja pod veljavo najobskurnejšega kmetijskega krajnega šolskega sveta, kjer sede tudi analfabeti. Kako dolgo bo še prenašal c. kr. mestni šolski svet tako omalovaževanje in ponižujoče postopanje? Ali res ni sredstva, da se napravi konec takim razmeram v tako važni korporaciji? V protest takemu postopanju naj ob prvi priliki pri sestavljanju terne - predloga preide preko te točke — na dnevni red.

Zadnje imenovanje je v kvar šolskega pouku tudi še v drugem oziru. Na ljubljanskih osemrazrednih ljudskih šolah je upeljan v višjih razredih strokovni pouk in tako se saj malo odpravi nedostatek pomanjkanja meščanskih šol v Ljubljani. Kako izvesti to uredbo, če ni zato izprašanih učnih moči? Bile so tri prošilke, vse dobro kvalificirane, izborne učne moči, usposobljene za meščanske šole, a nobena ni našla milosti pri večini deželnega šolskega sveta, ker ni slučajno nobena članica Slomškove zveze. Vidi se, da je večina našega deželnega šolskega sveta prvo strankarstvo, vse drugo pa postranska stvar. S takim postopanjem se ne pospešuje ljudsko šolstvo.

Sploh pa ne moremo pri ljubljanskem ljudskem šolstvu v zadnjih letih zabeležiti nikakoršnega napredka ne glede vzgoje, ne glede pouka; žalibože samo nazadovanje! Vzrok temu ni le sedanja vojna, veliko večja zapreka vsakemu napredku je nevesča in nespretna roka, ki vodi sedaj ljubljansko ljudsko šolstvo. Kaj hočemo pričakovati od nadzornika, ki na uradnem mestu izreče nepremišljeno besedo, da ne potrebuje učenih učiteljev — misli je menda učitelje s kvalifikacijo za meščanske šole —. Te krlate besede niso zrasle v njegovi glavi, posnel jih je po svojem predniku in s tem pokazal, da se strinja z njim, kakor sicer zajema dosega vsa pedagoška (?) navodila iz starih Maierjevih zapisnikov. Vse avstrijsko učiteljstvo brez oziroma na narodnost se poteguje že dolgo vrsto let za temeljitejšo izobrazbo, za vstop na vseučilišče; šolske oblasti so priredile mnogo nadaljevalnih tečajev v svrhu priprave za izpit za meščanske šole; sedanji ministrski predsednik je postavil v svoj program točko, da hoče učna uprava skrbeti za boljše izobrazbo ljudskega učiteljstva, c. kr. okr. šolski nadzornik za stolno mesto Ljubljano, ki je po zakonu obvezan skrbeti za nadaljnjo izobrazbo učiteljstva, pa pravi:

»Jaz ne potrebujem učenih učiteljev!« Ali je treba še kake kvalifikacije za takega nadzornika? Ali je še nadalje mogoč nadzornik s takimi nazori?

Glavni vzrok nazadovanju šolstva v Ljubljani je torej, ker ni nadzornik na višku svojega časa, ker ni kos veliki svoji nalogi. Pravi nadzornik je zanesljiv svetovalec, vnet zagovornik in zvest prijatelj svojemu učiteljstvu; biti mora na vrhuncu pedagoške izobrazbe, da lahko poda učiteljstvu najnovejša in vobče priznana pedagoška in metodiška navodila ob vsaki priliki in potrebi. Z malenkostmi in s smešnimi odredbami se še nikdar in nikjer ni povzdignilo šolstvo na višjo stopinjo. Da učitelj kaligrafično piše svoje uradne spise, da s črnilom namesto s svinčnikom zaznamuje zamude, da sam zapiše ime na učencev zvezek, ali naj stoji pri dvopičju pika na črti ali nad črto in tako še sto sličnih navodil, vse to ne povzdigne šolstva niti za las.

Velik nadzornikov greh je, da je zavozil šolstvo na politično polje. Po navodila za svoje delo hodi k onim, ki so ga naredili za nadzornika in stori le to, kar pusti in dovoli njegova politična stranka, katere eksponent je. Zato pa tudi velik del ljubljanskega učiteljstva nima zaupanja do njega, ker ve, da je pristransko njegovo delovanje in da sloni njegova sodba na politični podlagi. V dokaz temu je, da je o gotovih šolah izrekel kar najlaskavejšo sodbo, o katerih kakovosti pa je učiteljstvo čisto drugače prepričano.

† SLOVENSKI PISATELJ FRAN MASELJ PODLINBARSKI

V Pulkavi pri Oberhollabrunnu na Nižjem Avstrijskem je nagloma umrl za kapjo dne 20. septembra 1917 gosp. Fran Maselj s pistaeljskim imenom Podlinbarski.

Fran Maselj je bil rojen v Krašnji. Šolal se je v Ljubljani. Iz VII. gimnazijskega razreda so ga vzeli k vojakom. Služil je pri dragoncih v Mariboru in pozneje pri huzarjih na Ogrskem. Ko je došluzil vojake, je prošil za službo pri deželnem odboru, pa je ni dobil. Nato se je zglašil za vstop na ljubljansko učiteljsko, a takratni naivni ravnatelj Blaž Hrovat mu je odrekel vsprejem, ker mu niso bile všeč njegove dolge brke in njegov samozavesten nastop. Šel je nazaj k vojakom, kjer je postal računski častnik in služil po raznih avstrijskih mestih. Pred nekaterimi leti je stopil kot stotnik v pokoj in se preselil v Ljubljano.

Fran Maselj je začel že v mladeniških letih delovati na literarnem polju. Njegove mične, domače povesti in črtice so kmalo zbudile pozornost v slovenski javnosti; Slovenci so radi segali po zanimivih proizvodih pisatelja Podlinbarskega. Zaslovelo je pa prav posebno njegovo me po najboljšem njegovem delu »Gospod Franjo«, kjer je prav živo slikal razmere v Bosni po okupaciji. Ko je izbruhnila sedanja svetovna vojna, je oblast zaplenila knjigo; Maselj je prišel v preiskavo in vojaška oblast mu je vzela šaržo ter ga pregnala v prognanstvo; delovanje Slovenske Maticice, ki je izdala roman, so ustavili in dali v prisilno upravo.

Fran Maselj je iskreno ljubil slovensko svojo domovino. Rad je potoval po slovenskih pokrajinah. Na lepem razgledu se mu je vsakokrat zjasnil obraz, zalesketalo oko in poln domovinske ljubezni je vzklíknil: In vsa ta divna pokrajina je naša slovenska zemlja!

Blagi pokojnik si je vsak dan zabeleževal svoje vtiske, življenske doživljanje in dogodke. Zanimiv mora biti ta njegov dnevnik in škoda bi bila, če bi prišel v izgubo!

Fran Maselj je bil blag človek, plemenitega srca, tih in skromen družabnik, ki se je vsakomur, s komur je občeval, hitro prikupil.

V slovenski slovstveni zgodovini si je postavil neminljiv spomenik. Večna slava njegovemu spominu!

S Tolmiskega.

S Tolmiskega. Enajsta soška bitka je zopet pognala nekaj naših ljudi po svetu. Pregnanci pa niso šli v barake, ampak jih je glavništvo naselilo po cerkljanskih vaseh. Zaradi prihoda pregnancev so se tudi šolski prostori do cela napolnili. Gorški okr. šolski svet je svoje oproščene učitelje, (pet po številu), posla za begunci, ter jim naložil, naj v krajih, kjer so begunci, otvore razred za begunske otroke. Gospod baron, vodja c. kr. okr. glavarstva tolminskega, je v tem oziru šel učiteljem pregnancem v polni meri na roko, kar mu bodi na tem mestu izrečena za-